

ПРОФІЛЮВАННЯ ВПО У МІСТАХ: ОГЛЯД СИТУАЦІЇ У ЧЕРВОНОГРАДСЬКІЙ ГРОМАДІ

Березень 2024 року | Україна

КОНТЕКСТ І ОБҐРУНТУВАННЯ

Ескалація війни в Україні у лютому 2022 року призвела до масового переміщення населення, і станом на грудень 2023 року у країні налічувалося близько 3,7 мільйона внутрішньо переміщених людей.¹ І хоча 2,3 мільйона ВПО, попри безпекові проблеми, планують повернутися додому, 665 000 людей мають намір інтегруватися у місцеві громади.² Зважаючи на тривалий період переміщення, зростає потреба у програмах підтримки місцевої інтеграції ВПО. Внутрішня державна політика переорієнтувалася на розробку довгострокових рішень та програм з життєзабезпечення переміщених осіб. Це зумовлює більшу потребу у профілюванні осіб зі статусом ВПО та зборі інформації, здатної спрямувати стратегічні зусилля як на національному, так і на місцевому рівнях.

Станом на 31 грудня 2023 року Львівська область входила до п'ятірки регіонів країни, які прийняли найбільшу кількість ВПО.³ Червоноград посів друге місце – після адміністративного центру області, Львова, – за кількістю прийнятих ВПО після початку повномасштабного вторгнення.⁴ Станом на 1 січня 2023 року, за підрахунками, у Червоноградській громаді налічувалося 6 455 ВПО (як зареєстрованих, так і незареєстрованих).⁵ Червоноград є адміністративним центром Червоноградської громади, яка складається з 14 населених пунктів та займає площу 228 км² на півночі Львівської області. Розташований в межах Львівсько-Волинського вугільного басейну, Червоноград протягом десятиліть зберігав статус осередка гірничодобувної промисловості; видобуток вугілля також складав частину економіки сусіднього міста Соснівка.

Хоч добувна промисловість є провідною галуззю місцевої економіки, протягом останнього десятиліття відбулося відчутне зниження обсягів видобутку вугілля, що зумовило потребу у диверсифікації та модернізації місцевої економіки за рахунок нових технологій.⁶ Окрім добувної промисловості, галузева структура економіки Червоноградської громади включає деревообробну, меблеву, текстильну промисловості та торгівлю.⁷ У підпорядкуванні громади є також низка об'єктів соціальної інфраструктури, зокрема заклади дошкільної, середньої освіти та заклади професійної підготовки, культурні та спортивні об'єкти, медичні установи, комунальні підприємства, які переважно розташовані у Червонограді, Соснівці та селищі Гірик.⁸

У 2022 році населення громади році складало 90 000 осіб, проте за останні кілька десятиліть відбулася суттєва трудова міграція, як в межах області – до Львова, так і за кордон – у європейські країни – через наближеність регіону до західного кордону України.⁹ Від початку повномасштабної війни у лютому 2022 року Червоноградська громада прийняла великий потік внутрішньо переміщених людей з постраждалих від війни регіонів. Водночас у місцях тимчасового проживання мешкає лише 220 ВПО,¹⁰ а переважна більшість ВПО у громаді оселилася у приватному житлі. Це підкреслює необхідність глибокого вивчення досвіду та становища цих демографічних груп задля розробки обґрунтованих та адаптованих до місцевих потреб програм підтримки.

ОГЛЯД МЕТОДОЛОГІЇ

З метою забезпечення інформаційної підтримки стратегічної програмної діяльності організацій на місцевому рівні, Ініціатива REACH здійснила профілювання ситуації вимушено переміщених людей у Червоноградській громаді. Дослідження проводилося у двох населених пунктах громади – Червонограді та Соснівці. Ці міста мають найбільшу чисельність населення та прийняли найбільшу кількість ВПО. Дослідження здійснювалося зі застосуванням кількісних та якісних методів збору та аналізу даних на основі цільової вибірки у два етапи:

Етап I: 3 16 по 20 жовтня 2023 року за допомогою якісного напівструктурованого опитувальника було проведено інтерв'ю з 6 ключовими інформантами (КІ), щоб зрозуміти місцеву специфіку. КІ були представники місцевої влади та громадських організацій. На цьому етапі КІ мали можливість запропонувати додаткові індикатори для збору даних під час другого етапу.

Етап II: За допомогою кількісного структурованого опитувальника на рівні домогосподарств в якості основної цільової групи населення було опитано переміщені домогосподарства (ДГ), які проживали у приватному житлі впродовж щонайменше одного місяця, що передував збору даних (3-20 листопада 2023 року). В якості контрольної групи було опитано жителів приймаючої громади. У Червоноградській громаді було опитано 409 переміщених домогосподарств, які проживали у приватному житлі, а також 407 домогосподарств, які у повному складі належали до приймаючої громади. Через складнощі з пошуком ВПО, які проживають за межами МТП, для опитування віч-на-віч інтерв'юєри Ініціативи REACH цілеспрямовано обирали респондентів у місцях концентрації ВПО у Червонограді і Соснівці, зокрема у пунктах роздачі гуманітарної допомоги, ЦНАПах тощо. Опитування непереміщених домогосподарств проводилося згідно з розкиданими у випадковому порядку GPS координатами у Червонограді та Соснівці.

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

- У порівнянні з приймаючою громадою переміщені до Червоноградської громади домогосподарства склалися переважно з жінок та молоді. Також серед ВПО вищою була частка домогосподарств лише з одним з батьків.
- Основними факторами, що спонукали переміщені ДГ приїхати до Червоноградської громади, були безпека, наявність житла та возз'єднання з рідними. **Більшість переміщених ДГ (84%) обирають залишатися на середньостроковий період (3-6 місяців)**, називаючи основними потребами доступ до постійного житла та державних послуг.
- **ВПО вдвічі рідше повідомляли про своє офіційне працевлаштування порівняно з жителями приймаючої громади (25% та 48% відповідно)**, та були мінімально залучені до праці у ключових секторах економіки, зокрема на вугледобувних підприємствах. Нижчі доходи та залежність переміщених ДГ від державної соціальної допомоги підкреслюють потребу у сталій підтримці у працевлаштуванні та забезпеченні засобами до існування.
- **Більшість переміщених ДГ (76%) винаймають житло, втім, проблемним питанням залишається фінансова спроможність орендувати у довгостроковій перспективі.** Більше третини переміщених ДГ віднедавна витрачали власні заощадження на орендні та комунальні платежі, що підкреслює потребу у наявності доступних варіантів житла для сприяння місцевій інтеграції ВПО.
- Хоча існує деяка соціальна напруженість, зокрема навколо питання спілкування російською мовою, **переміщені та непереміщені мешканці зауважували переважно хороші відносини між двома групами у громаді.**

СПІЛЬНА АНАЛІТИЧНА СЕСІЯ

22 грудня 2023 року Ініціатива REACH провела очну зустріч для спільного аналізу попередніх висновків за участі представників Ради ВПО у місті Червоноград та Червоноградської міської ради. Дана сесія мала на меті доповнити дані, отримані в рамках дослідження Ініціативи REACH, знанням та баченням представників органів місцевої влади та Ради ВПО. Після презентації результатів дослідження відбулася модерована дискусія. У перебігу дискусії піднімалися наступні питання:

- Велика частка ВПО (84%), яка висловила бажання залишитися у Червоноградській громаді на період від 3 до 6 місяців, стала неочікуваним результатом, який, втім, підкреслив нагальність потреби активізувати зусилля з місцевої інтеграції переміщених людей у громаді.
- Основною перешкодою до місцевої інтеграції був брак фінансово доступних варіантів житла для переміщених людей у Червоноградській громаді. Недостатність помешкань викликає занепокоєння щодо перспективи довгострокового проживання ВПО у громаді і потенційно здатна спонукати їх до думок про повернення у небезпечні регіони їхнього походження.
- Хоча місцеві організації з огляду на власний досвід і висловлювали занепокоєння щодо відносин у громаді, значна частка переміщених (70%) і непереміщених (45%) жителів громади, опитаних у рамках дослідження REACH, оцінила соціальну взаємодію позитивно. Водночас місцеві організації зазначили, що **частина місцевих мешканців могла утриматися від обговорення відносин у громаді через чутливість питання або брак спілкування з ВПО.**

ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Демографічний профіль ВПО у Червоноградській громаді характеризується вищою часткою жінок та значно молодших людей порівняно з приймаючою громадою. Як показано на Рисунку 1, 62% з опитаних ВПО складали жінки, а 38% – чоловіки, що вказує на менш рівномірний гендерний розподіл порівняно з приймаючою громадою, гендерне співвідношення для якої становило 55% жінок і 45% чоловіків. Середній вік опитаних ВПО становив 38,4 роки порівняно з 45,2 років для жителів приймаючої громади. Трохи більше половини дорослих у опитаних ДГ були працездатного віку від 18 до 64 років (55% і 54% відповідно).

Переміщені ДГ були менші і склалися в середньому з 2,36 осіб, а непереміщені ДГ були дещо більші і склалися в середньому з 2,41 осіб. Варто зазначити, що 40% опитаних переміщених ДГ – це родини з дітьми, а у випадку з опитаними непереміщеними ДГ цей показник склав 30%. Майже половина переміщених ДГ (42%) були очолені лише одним з батьків, при цьому для непереміщених ДГ цей показник склав лише 12%. Це свідчить про більшу потребу у послугах по догляду за дітьми для домогосподарств ВПО у громаді. Крім того, 28% непереміщених ДГ і 17% переміщених ДГ склалися з однієї людини літнього віку (65 років або старше). Це підкреслює важливість надання адресних соціальних та медичних послуг для цієї демографічної групи.

Що стосується вразливих груп, більший відсоток осіб з непереміщених ДГ повідомляв про вразливість. Зокрема, жителі приймаючої громади частіше повідомляли про хронічну хворобу, яка впливає на якість життя, порівняно з особами з переміщених ДГ (38% і 31% відповідно). Менший відсоток ДГ повідомляв про випадки інвалідності, таких було 9% осіб з непереміщених ДГ і 8% осіб з переміщених ДГ.

Загалом особи з переміщених ДГ та з приймаючої громади мали схоже співвідношення рівнів освіти, причому більшість здобула професійно-технічну освіту (див. Рисунок 2). Незалежно від статусу переміщення, менший відсоток осіб у ДГ мав ступінь бакалавра або вище.

Рисунок 1: Опитане населення громади, за статусом переміщення

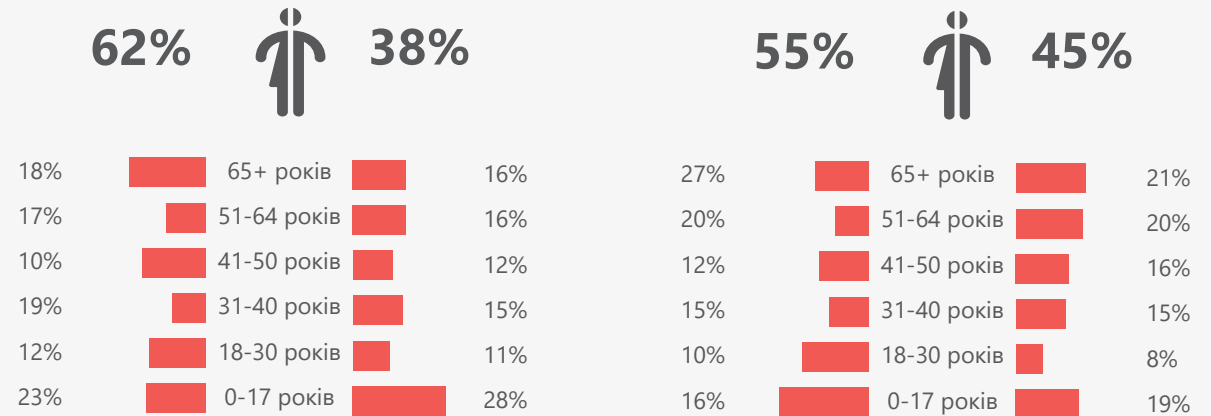
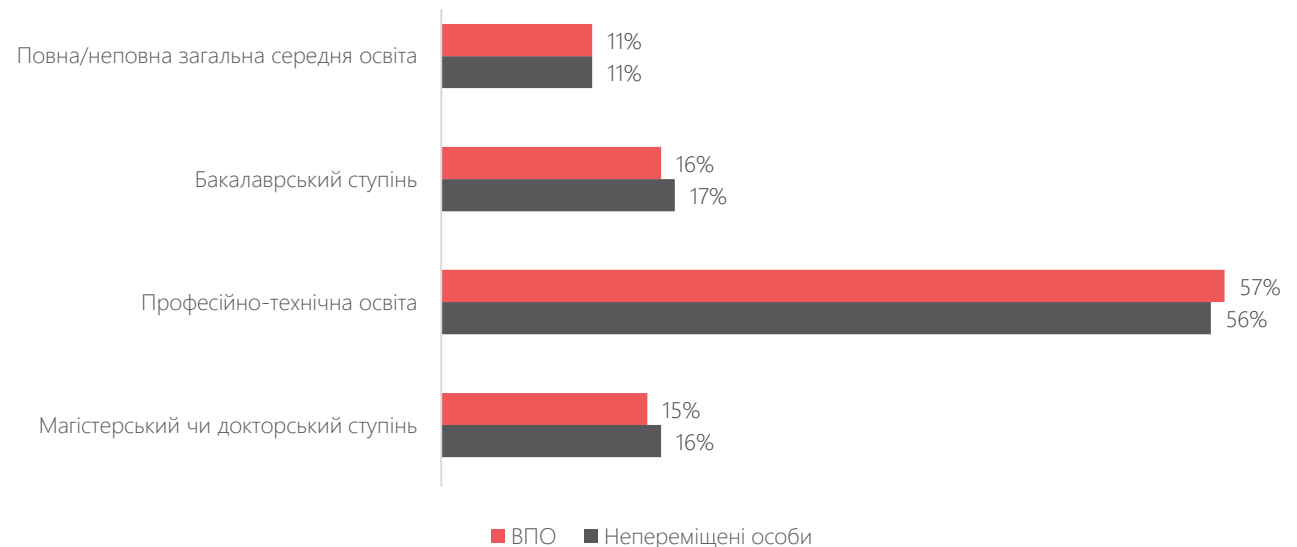

Рисунок 2: % дорослих осіб з найвищим здобутим освітнім рівнем, за статусом переміщення

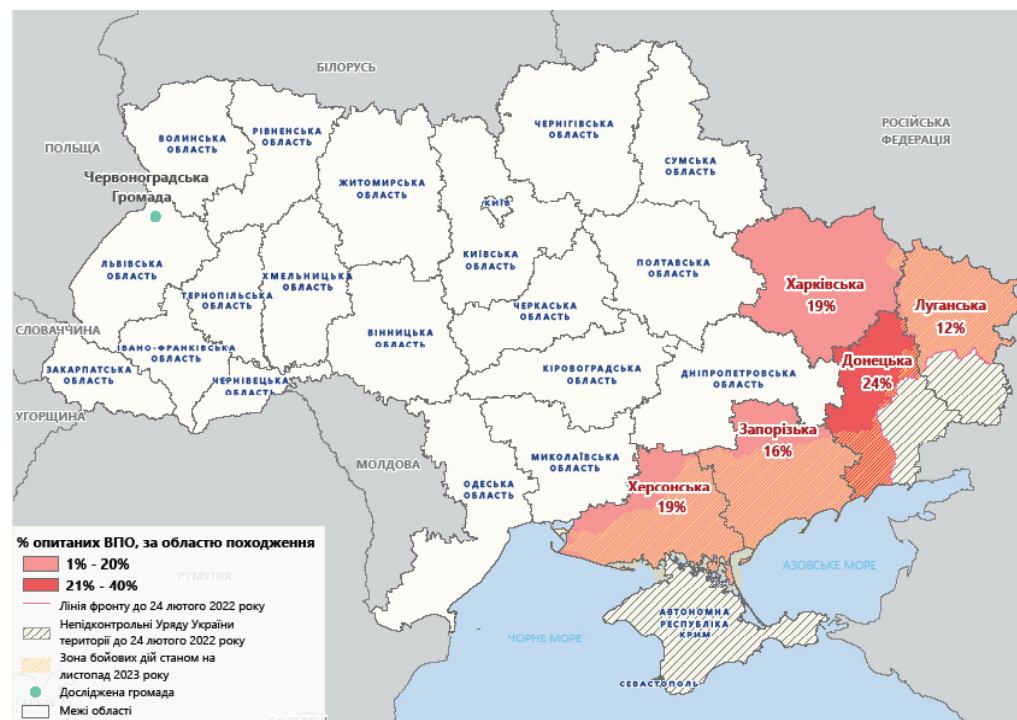

ІСТОРІЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ І ПЛАНИ НА МАЙБУТНЄ

ВПО вже тривалий час проживають у Червоноградській громаді, адже їхнє переселення відбулося ще на початку повномасштабного вторгнення. Переважна більшість (90%) опитаних ДГ прибула з окупованих територій або територій, що зазнали значних руйнувань внаслідок бойових дій – з Донецької, Херсонської, Харківської, Запорізької та Луганської областей. Більшість опитаних переміщених ДГ (93%) переїхали у 2022 році у першу чергу через безпекові проблеми (99%). Більшість ВПО ДГ (84%), які наразі живуть у громаді, до прибуття у Червоноградську громаду змінювали місце проживання один або кілька разів.

Найчастіше згадуваною причиною переїзду до Червоноградської громади була безпека (76%), на другому місці була наявність житла (45%), на третьому – бажання возз'єднатися з родиною та друзями в одному населеному пункті (31%).

Рисунок 3: Територія походження ВПО, за областю

У період збору даних, який відбувався у листопаді 2023 року, **більшість опитаних переміщених ДГ (84%) висловила бажання залишитися у Червоноградській громаді у середньостроковій перспективі (3-6 місяців)**. Як показано на Рисунку 4, невеликий відсоток ДГ має намір повернутися у населений пункт постійного місця проживання (9%), решта бажає змінити місце проживання, переїхавши у інші населені пункти України або за кордон.

З-поміж ДГ, які висловили бажання залишитися у Червоноградській громаді, близько половини (40%) пов'язували успішну місцеву інтеграцію з доступом до сталих варіантів житла. Крім того, близько третини (32%) вказали на потребу доступу до основних послуг (освітніх, медичних, адміністративних) у громаді.

Багато КІ підтвердили можливість розміщення та інтеграції ВПО у місцеву громаду. Також 5 з 6 КІ засвідчили бажання ДГ осісти у населених пунктах переміщення. Це підтверджується даними, зібраними Данською радою у справах біженців, які засвідчили, що станом на листопад 2023 року майже половина (44%) опитаних переміщених ДГ мала намір інтегруватися у населених пунктах Львівської області.¹¹ Більшість КІ Червоноградської громади зазначила, що багато з переміщених ДГ не можуть повернутися у регіони свого походження, оскільки ті наразі окуповані Росією або ж безпечне повернення неможливе через пошкодження чи руйнування їхнього житла. Відповідно, існує потреба у підтримці місцевої інтеграції ВПО незалежно від їхніх середньострокових намірів переміщення, зокрема у допомозі з вирішенням житлового питання.

«У певній кількості осіб зруйноване житло, і вони не мають куди повертатися... Але більшість ВПО говорили, що вони готові лишитися у Червоноградській громаді».

– Представник місцевої влади

Рисунок 4: Бажані варіанти проживання переміщених ДГ у середньостроковій перспективі (від 3 до 6 місяців)

ДОСТУП ДО ОСВІТИ

Переважна більшість дітей як із переміщених, так і з непереміщених ДГ, що взяли участь у опитуванні, станом на момент збору даних були зараховані до закладів формальної освіти. Як показано на Рисунку 5, тенденції формального зарахування на усі освітні рівні дітей як з переміщених, так і непереміщених ДГ не відрізняються, і більшість дітей віком від 6 до 17 років навчаються у закладах освіти.

Що стосується форми навчання, за отриманими даними, більшість дітей і з переміщених, і з непереміщених ДГ навчалися очно, а дистанційно навчалися 18% дітей з переміщених ДГ та 1% дітей з непереміщених ДГ. Більшість дітей, які навчалися дистанційно, були зараховані до навчального закладу у населеному пункті постійного місця проживання (87%). Дистанційна форма навчання поширена на територіях наближених до лінії фронту, через що виникає занепокоєння щодо здатності переміщених дітей інтегруватися у приймаючу громаду.

Рисунок 5: % дітей з переміщених ДГ віком від 3 до 17 років, які здобувають формальну освіту, за формою навчання

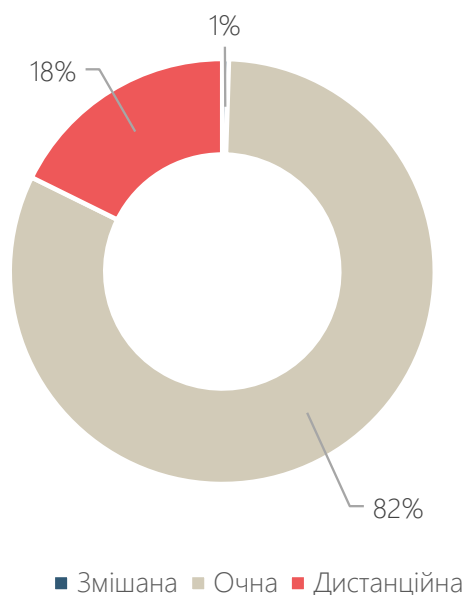
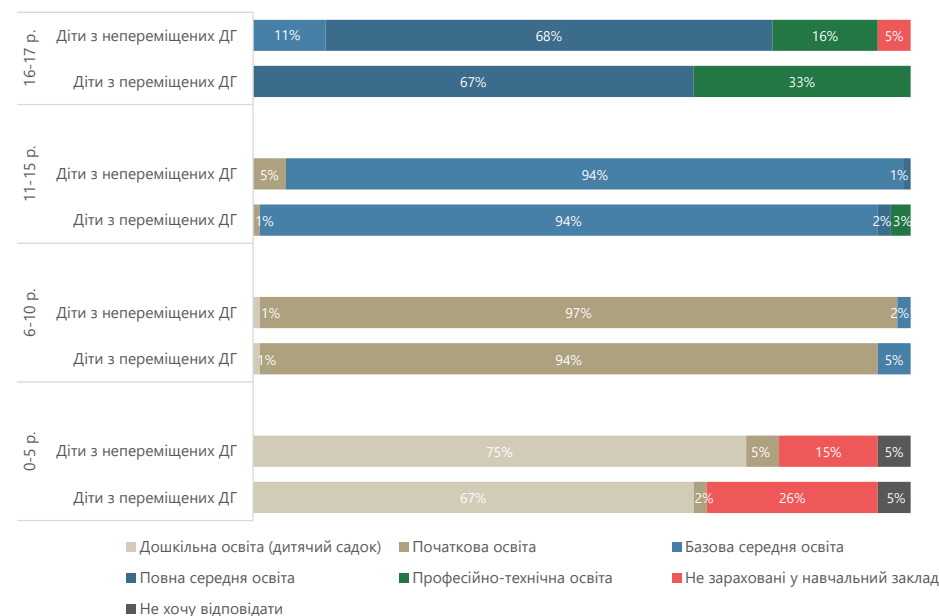

Рисунок 6: % дітей (віком від 3 до 17 років), які здобувають формальну освіту, за віком і статусом переміщення

СТАТУС ЗАЙНЯТОСТІ

Можливості працевлаштування та здатність на постійній основі забезпечувати себе засобами до існування часто озвучуються серед ключових факторів, що сприяють досягненню довгострокових рішень для переміщених людей. Про це також говориться у звіті щодо соціальної згуртованості у Львівській області, опублікованому Данською радою у справах біженців у серпні 2023 року, де зауважується, що 71% опитаних переміщених ДГ вважає працевлаштування ключем до успішної місцевої інтеграції,¹² що відповідно свідчить про бажання знайти роботу у регіоні переміщення.

Однак **результати профілювання ВПО демонструють відчутну різницю у рівні офіційного працевлаштування осіб з переміщених та непереміщених ДГ працездатного віку (18-64 років) у Червоноградській громаді**. Як показано на Рисунку 7, лише 25% осіб з переміщених ДГ повідомили про своє офіційне працевлаштування; відсоток осіб з непереміщених ДГ з аналогічним статусом був вищим (48%). Більш того, вища частка ВПО повідомила про своє безробіття порівняно з непереміщеними особами (18% та 9% відповідно). Це вказує на значні труднощі з працевлаштуванням, з якими стикаються переміщені люди у громаді. Така диспропорція підкреслює необхідність цільової допомоги для подолання розбіжності в працевлаштуванні між переміщеними та непереміщеними людьми, особливо враховуючи погіршення економічних умов у Червоноградській громаді ще до повномасштабного вторгнення, описане у «Профіль Червоноградської територіальної громади за 2021 рік».¹³

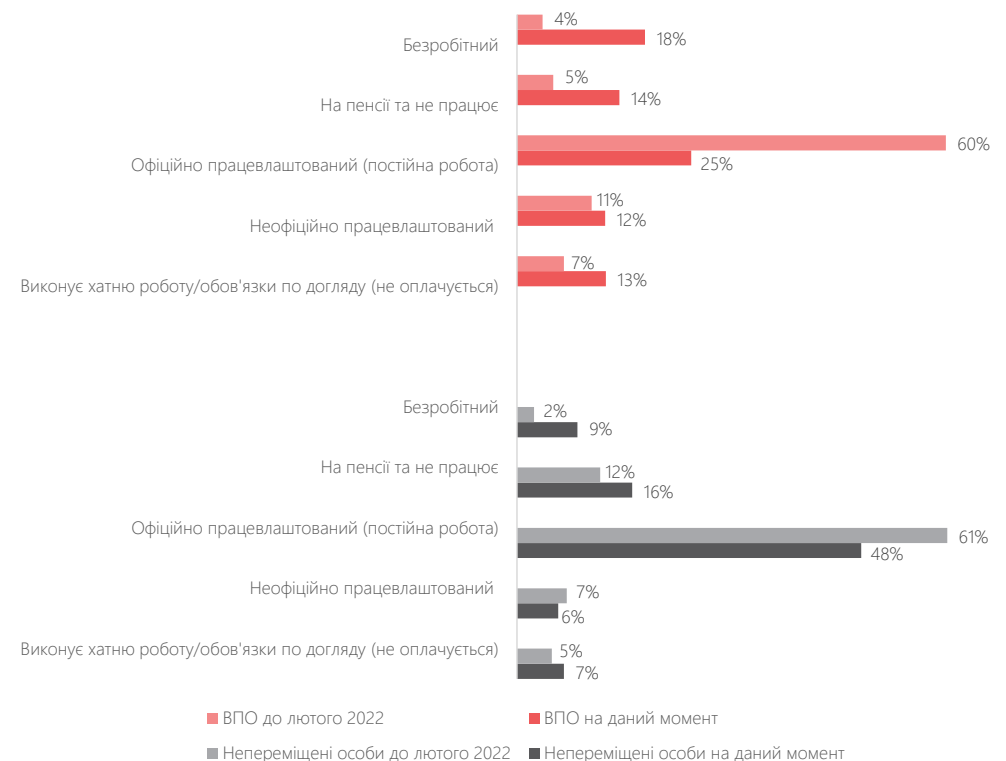
Деталізований аналіз результатів профілювання ВПО засвідчує, що **більшість безробітних осіб з ДГ, які взяли участь у опитуванні, склали жінки (81%)**. Ця закономірність підтверджується даними Держстату за 2023 рік, згідно з якими 74% офіційно безробітних у Львівській області склали жінки.¹⁴ **Серед основних причин безробіття переміщених жінок у Червоноградській громаді зазначалися обов'язки по догляду (42%) та відсутність можливостей працевлаштування/ вакансій (32%)**. Це говорить про потребу у створенні додаткових можливостей працевлаштування у громаді для цієї категорії ВПО, зокрема через перекваліфікацію з метою подальшого працевлаштування у певних секторах або послугу по догляду.

Окрім потреби у додатковій підтримці, не усі ВПО можуть скористатися послугою Центру зайнятості. Дані профілювання ВПО демонструють, що 81% безробітних ВПО працездатного віку не стояв на обліку у Центрі зайнятості в період збору даних. З-поміж ключових факторів, що гальмували процес звернення за послугою працевлаштування, респонденти вказували брак можливостей перекваліфікації, які мали б надаватися місцевою службою зайнятості. Зокрема, приєднання до 6-місячних курсів з професійної переорієнтації вимагало б переїзду до Львова, адміністративного центру області, відстань до якого складає 72 км. За словами одного з КІ, це створює істотні перешкоди до участі ВПО у програмах перекваліфікації, особливо для жінок з обов'язками по догляду.

«Ті курси та перекваліфікації, які пропонує центр зайнятості, вони по державному законодавству мають відповідати певним вимогам. По-перше, це у Львові, це є 70 кілометрів від Червонограда. Для дорослої людини, особливо якщо це мама з дитиною, це може означати переїзд до Львова, це навчання протягом 6-8 місяців на базі навчального закладу».

– Представник НУО

Рисунок 7: Найчастіше згадувана ситуація з працевлаштуванням осіб працездатного віку до лютого 2022 року та на даний момент, за статусом переміщення

СЕКТОРИ ЗАЙНЯТОСТІ

Даний розділ аналізує різницю рівня зайнятості ВПО та жителів приймаючої Червоноградської громади у різних секторах економіки, а також зміну ними сфер зайнятості порівняно з минулими періодами. Визначення секторів, у яких ВПО і жителі приймаючої громади знаходять роботу, дозволяє оцінити рівень інтеграції переміщених ДГ у місцевий ринок праці і відповідно до цього інформувати цільові програми із забезпечення засобами до існування.

Перелік секторів економіки, де найчастіше знаходили роботу особи з переміщених та непереміщених ДГ, відрізнявся. Найбільша частка опитаних ВПО була працевлаштована у сфері послуг (27%), оптовій та роздрібній торгівлі (14%) і будівництві (11%). Більше половини переміщених осіб зазначили, що змогли знайти роботу, офіційну чи неофіційну, у одному з цих секторів (52%). Це підтверджується офіційними даними статистики Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України про те, що переміщені до Львівської області люди переважно зайняті у сфері послуг та оптовій і роздрібній торгівлі.¹⁵ Водночас до трійки секторів економіки, у яких, за отриманими даними, були працевлаштовані місцеві жителі, увійшли сфера послуг (19%), гірничодобувна промисловість та розробка кар'єрів (16%) і освіта (11%). Загалом майже половина жителів приймаючої громади повідомила про працевлаштування, офіційне чи неофіційне, у цих секторах (46%).

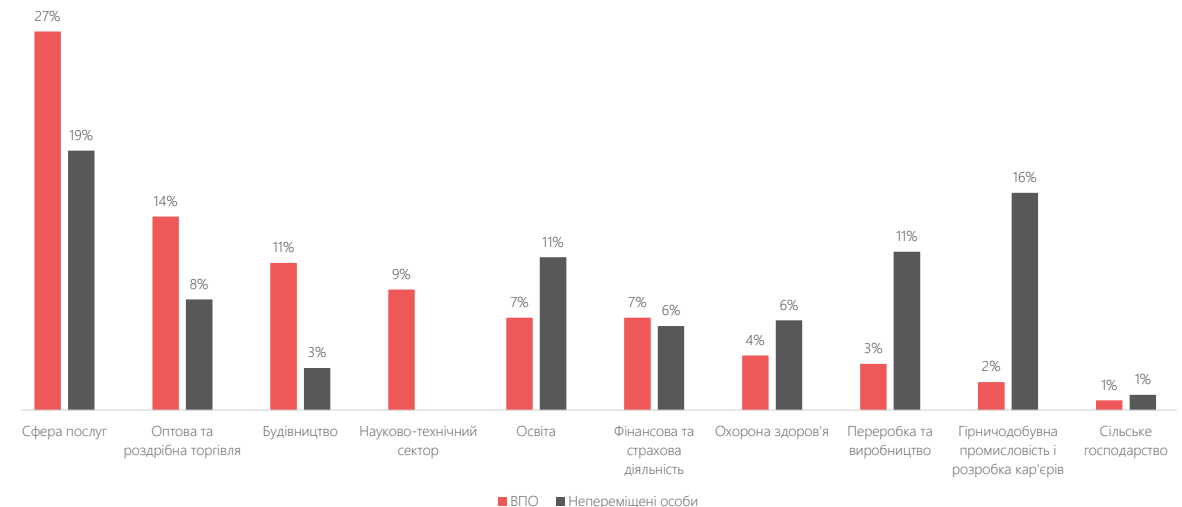
Провідною галуззю економіки у Червоноградській громаді історично була гірничодобувна промисловість, а другою за величиною – виробництво споживчих товарів, згідно з даними «Профілю Червоноградської територіальної громади за 2021 рік».¹⁶ Однак, за результатами дослідження «Профілювання ВПО», ВПО були мінімально представлені у цих галузях: лише 2% були працевлаштовані на добувних підприємствах і 3% – на підприємствах з переробки та виробництва, що може свідчити про брак кваліфікації чи навичок. Також оскільки у названих галузях працюють переважно чоловіки, низька частка працевлаштованих у них ВПО може пояснюватися нижчим відсотком чоловіків серед опитаних ВПО працездатного віку. Загалом більшість опитаних осіб з переміщених ДГ склали жінки працездатного віку, а переміщені чоловіки склали лише 34% від вибірки. Попри це, один КІ припустив, що мала кількість ВПО у громаді, працевлаштованих у цих галузях, пов'язана з браком кваліфікації для роботи на таких посадах.

«Багато вакансій є у вугільній галузі, але туди потрібні вузькоспеціалізовані працівники».

– Представник місцевої влади

Результати дослідження також виявили, що опитані ВПО у громаді змінили сферу зайнятості порівняно з довоєнною. За даними, у Червоноградській громаді частка переміщених осіб, працевлаштованих у сфері послуг, була на 10 відсоткових пунктів вища, аніж до переміщення, що потенційно вказує на труднощі з працевлаштуванням за фахом. Крім того, було виявлено зниження на 6 відсоткових пунктів рівня зайнятості у сільському господарстві. Варто зазначити, що значна частка опитаних ВПО (35%) походить з Херсонської і Запорізької областей, у яких, згідно з даними Міністерства аграрної політики та продовольства, функціонує багато сільськогосподарських підприємств.¹⁷ Це свідчить про наявну диспропорцію між досвідом частини ВПО у сільському господарстві та потребами економіки Червоноградської громади, орієнтованої переважно на видобуток вугілля.

Рисунок 8: % працевлаштованих осіб з ДГ, за сектором на даний момент та статусом переміщення

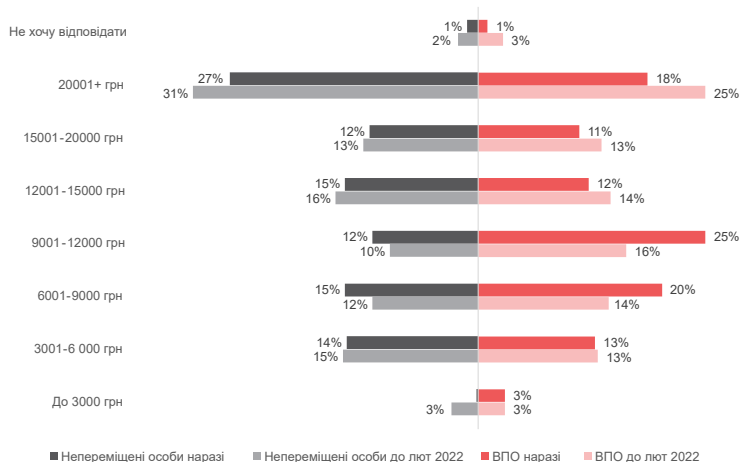
ДОХІД

Результати дослідження у Червоноградській громаді продемонстрували нижчий загальний рівень доходу переміщених ДГ порівняно з непереміщеними ДГ. За словами **переміщених ДГ, їхній загальний рівень доходу впав порівняно з довоєнним.** У 2022 році Департамент економічної політики Червоноградської міської ради розрахував, що задовільний місячний рівень доходу для громади становить 15 000 грн.¹⁸ Як показано на Рисунку 9, сума доходу більшості опитаних переміщених ДГ у Червоноградській громаді (70%) за місяць, що передував збору даних, складала менше 15 000 грн, хоча до вимушеного переміщення внаслідок війни такий рівень доходу мали лише 60% домогосподарств ВПО. Водночас частка непереміщених ДГ у громаді, сума доходу яких після початку повномасштабного вторгнення складала менше 15 000 грн (59%) залишилася практично незмінною порівняно з місяцем, що передував вторгненню (56%).

Ця різниця вказує на підвищений рівень вразливості у питаннях життєзабезпечення, зумовлених втратою доходу внутрішньо переміщеними людьми через повномасштабну війну. Згідно з даними дослідження Програми розвитку ООН (ПРООН) «Оцінка впливу війни на людей», переміщені ДГ найчастіше повідомляли про зниження доходів (74%) та тимчасову або остаточну втрату оплачуваної роботи (73%) на початку 2023 року.¹⁹ Також український ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля» зауважив, що у 2022 році фінансова підтримка була найнагальнішою потребою для майже половини опитаних ВПО (49%) у Львівській області.²⁰

Нижчі доходи у поєднанні з меншим відсотком офіційно працевлаштованих ВПО вказують на те, що **переміщені ДГ у громаді частіше опиняються у скрутному фінансовому становищі порівняно з непереміщеними ДГ.**

Рисунок 9: Щомісячний дохід ДГ до лютого 2022 року та на даний момент, за статусом переміщення

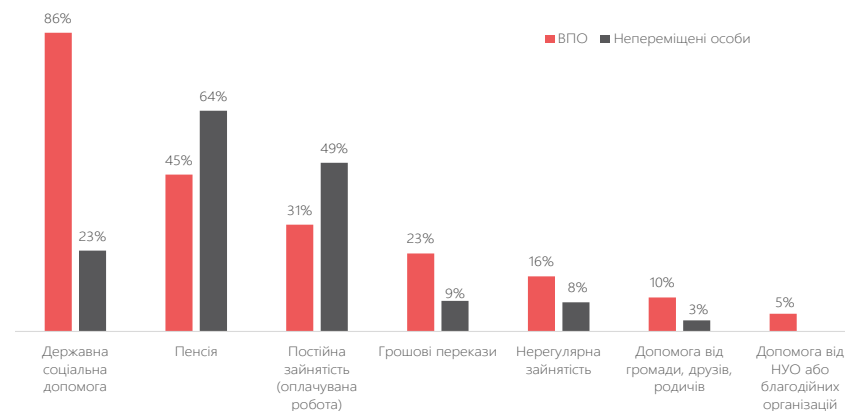

Загалом **основним джерелом доходу більшості переміщених ДГ була державна соціальна допомога (86%),** хоча лише близько чверті (23%) з непереміщених ДГ залежали від підтримки держави. У 2023 році державні виплати ВПО, згідно з розпорядженням Міністерства соціальної політики, складала 2 000 грн на особу і 3 000 грн на одну особу з інвалідністю та одну дитину.²¹

Слід зазначити, що через велику частку у непереміщених ДГ Червоноградської громади осіб похилого віку, жителі приймаючої громади основним джерелом доходу називали переважно пенсії (64%). Водночас це джерело доходу було основним для майже половини переміщених ДГ (45%). Втім, хоча пенсії і складала значну частку доходу непереміщених ДГ, за даними, більше з них також покладалися на дохід у формі заробітної плати (49%). Це засвідчує вищий рівень економічної стабільності порівняно з переміщеними ДГ, з яких лише третина (31%) повідомила про дохід від оплачуваної роботи.

Крім того, переміщені ДГ частіше ніж непереміщені отримували дохід від нерегулярної зайнятості (16% і 8% відповідно) з тимчасовим або поденним заробітком. Така різниця вказує на те, що ВПО у громаді було складно знайти стабільне працевлаштування. До того ж простежується помітна залежність переміщених ДГ від зовнішньої фінансової підтримки, оскільки майже чверть із них (23%) повідомили про грошові перекази у якості джерела доходу за місяць, що передував збору даних. Ця залежність також свідчить про потребу у повноцінній підтримці із забезпеченням засобами до існування, спрямованій на ріст рівня самозабезпечення і економічної стійкості переміщених осіб у громаді.

Рисунок 10: Найчастіше згадувані джерела доходу на даний момент, за статусом переміщення

ДОСТУП ДО ЖИТЛА

За отриманими даними, більшість опитаних переміщених ДГ (76%) орендує житло, а переважна більшість опитаних непереміщених ДГ (96%) проживає у власному житті. Близько чверті опитаних переміщених ДГ (22%) повідомили, що живуть у будинку чи квартирі безкоштовно. Як показано на Рисунку 11, таке житло було надано родичами або друзями, а також власниками, знайденими через соціальні мережі, та місцевими волонтерами.

З-поміж переміщених ДГ, які повідомили, що живуть у орендованому житлі (76%), 39% вказали, що витрати на оренду житла та комунальні послуги складають від 3 000 до 5 000 грн на місяць, а ще майже третина (31%) витрачає на оренду житла та комунальні послуги понад 5 000 грн на місяць. Згідно з даними Державної служби статистики України, середня вартість оренди однокімнатної квартири у Львівській області за останні два роки суттєво зросла і у жовтні 2023 року становила 11 919 грн на місяць порівняно з 5 191 грн у жовтні 2021 року.²² Лише 2% опитаних переміщених ДГ у Червоноградській громаді повідомили, що витрачали на оренду житла та комунальні послуги понад 9 000 грн на місяць, що говорить про нижчу вартість оренди у громаді порівняно з середньою вартістю орендного житла по області. Проте **37% опитаних переміщених ДГ, які орендують житло, витрачали свої заощадження для сплати за оренду житла та комунальні послуги в останній місяць до збору даних.** Це означає, що висока вартість оренди створює високе навантаження на бюджет переміщених ДГ, що може позначитися на їхній здатності заощаджувати та орендувати житло у довгостроковій перспективі.

Для пошуку орендного житла у Червоноградській громаді, більше половини (55%) опитаних переміщених ДГ користувалися послугами агента з нерухомості. Потенційно висока вартість цієї послуги додається до вартості оренди та комунальних послуг, що створює додаткові перешкоди до можливості орендувати приватне житло у громаді. Як повідомляється у аналітичній записці ресурсно-аналітичного центру «Суспільство і довкілля», ВПО у Львівській області назвали високу вартість послуг агента з нерухомості перешкодою для пошуку приватного житла.²³

«Відмінність у тому, що без ріелтора людям з числа ВПО майже ніхто не хоче здавати нерухомість в оренду. Це є плюс 100% за місяць».

– Представник НУО

Більшість опитаних переміщених ДГ, які орендують житло у Червоноградській громаді, мають договір оренди з власником житла (70%). Однак лише 7% з них (n=15) мають нотаріально засвідчений договір, який забезпечує кращий юридичний захист прав орендарів на ринку приватного житла.²⁴

Рисунок 11: Найчастіше згадувані види житла, в яких на даний момент проживають домогосподарства, за статусом переміщення

ДОСТУП ДО ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ

Протягом місяця, що передував збору даних, опитані ДГ, незалежно від статусу переміщення, найчастіше зверталися за медичними послугами порівняно з адміністративними і соціальними (Рисунок 12). Більше половини опитаних переміщених (56%) і непереміщених (52%) ДГ зверталися за медичними послугами протягом місяця, що передував збору даних. З них 52% переміщених і 44% непереміщених ДГ вказали на відсутність перешкод у доступі до медичних послуг. Однак **як переміщені (39%), так і непереміщені ДГ (44%) повідомляли про високу вартість послуг або лікарських препаратів в якості головної перешкоди у доступі до медичної допомоги в громаді**. Аналогічно, за даними звіту Світового банку «Оновлені дані щодо розвитку гуманітарної ситуації в Україні», цінова недоступність ліків та лікування була однією з головних перешкод у отриманні медичної допомоги у 2023 році.²⁵

Що стосується інших державних послуг, опитані переміщені ДГ (10%) повідомляли про спробу отримати доступ до адміністративних послуг дещо частіше ніж непереміщені ДГ (3%). Справді, переміщені ДГ частіше стикаються з питаннями адміністративного чи документального характеру у зв'язку зі своїм переміщенням. Попри це, більшість переміщених ДГ (64%), які зверталися за адміністративними послугами у громаді, не повідомляли про жодні перешкоди.

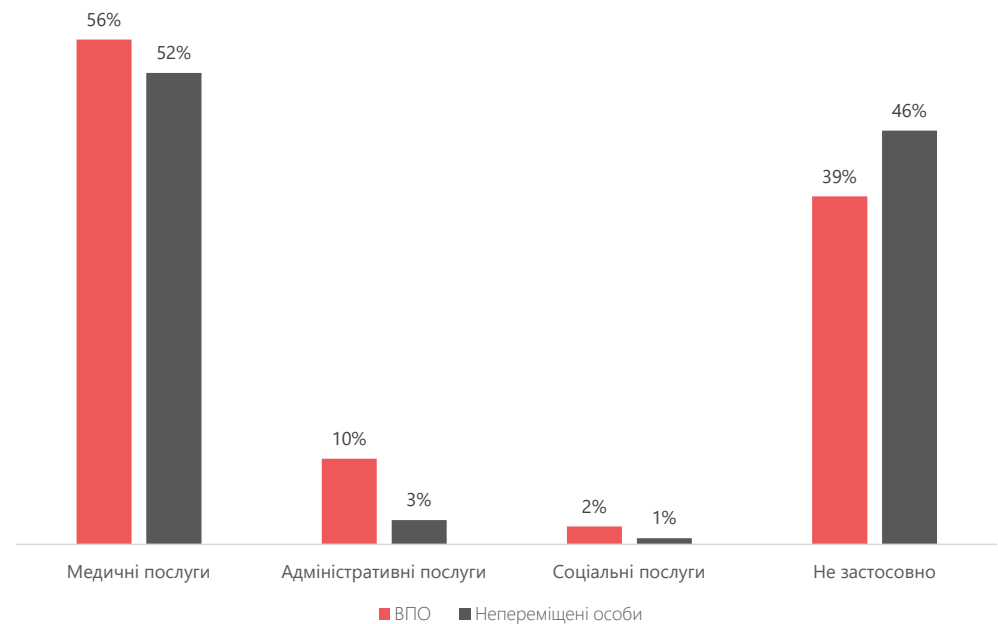
Наостанок, дуже мала частка опитаних переміщених (2%) і непереміщених ДГ (1%) повідомила про звернення за соціальними послугами впродовж місяця, що передував збору даних. Один КІ вказав на загальну необізнаність щодо соціальних послуг, доступних у громаді, зокрема серед ВПО. Це викликає занепокоєння, оскільки відсутність послуг по догляду була найчастіше вказуваною причиною безробіття серед опитаних переміщених жінок.

СПОСОБИ КОМУНІКАЦІЇ

Головним способом комунікації в країні є електронні канали зв'язку. Більшість опитаних переміщених ДГ (81%) надають перевагу месенджерам та соціальним мережам (телеграм, вайбер, фейсбук тощо), щоб отримувати інформацію про послуги та допомогу, доступні для ВПО у громаді. Однак майже половина з цих ДГ (44%) отримує новини про доступні послуги та допомогу через інформацію від знайомих, що підкреслює важливість неофіційних каналів комунікації між ВПО у громаді. Лише 13% переміщених ДГ надають перевагу пошуку інформації на офіційних вебсайтах місцевих органів влади.

«Велика кількість ВПО не знають про можливості, які в них є, щодо соціальних послуг у Червоноградській громаді».
– Представник НУО

Рисунок 12: Види послуг, за якими зверталися чи намагалися звернутися опитані домогосподарства протягом місяця, що передував збору даних

81%

опитаних переміщених ДГ надають перевагу месенджерам та соціальним мережам, щоб отримувати інформацію про послуги і допомогу, доступні у громаді.

СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ

УЧАСТЬ В ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ

Профілювання ВПО свідчить, що загалом **рівень залученості переміщеного населення у громадське життя Червоноградської громади залишається низьким**. Лише 7% опитаних переміщених ДГ повідомили про свою активну участь у соціальних/політичних групах чи громадських заходах. Результати дослідження Міжнародної організації з міграції (МОМ) вказують на недостатню активну участь всього населення, втім, ВПО частіше зауважують складнощі з громадським залученням.²⁶ З 3 з 6 КІ Червоноградської громади підкреслили брак залученості ВПО до вирішення місцевих питань, а 1 КІ зауважив, що це стосується не лише ВПО, а й місцевих жителів, яким також бракує бажання долучатися до суспільного життя громади.

«...немає таких людей, які б хотіли брати участь в громадському житті. Такі, які хочуть брати, - їх 1%. У нас люди пасивні. Взагалі це стосується не тільки ВПО, а і звичайних мешканців».

– Представник місцевої влади

З-поміж ВПО, які повідомляли про свою залученість у громадське життя, невелика частка повідомила про участь у заходах, організованих місцевою благодійною організацією (4%). Інші зазначали труднощі з участю у таких заходах. 22% з опитаних переміщених ДГ відзначили, що вони мають певні труднощі з участю в соціальних/політичних групах чи громадських заходах. Найчастіше згадуваними перепонами для їхньої участі були брак часу (8%), проблеми зі здоров'ям (7%) та обов'язки по догляду (6%). Один КІ зауважив, що загалом переміщені ДГ знають про потребу у соціальних змінах, проте існує брак залученості до таких ініціатив.

«Активність ВПО щодо суспільних питань невелика. Це робота, це відповідальність, це потрібно щось робити. Більшість націлена на мітинги, вимоги, і багато хто не розуміє, що потрібно самим щось робити, а не тільки вимагати. Коли ти пишеш, що потрібно щось робити, то активність дуже мала. У цьому році була створена Рада ВПО при міському голові. Коли ми розмістили цю інформацію у чаті, ми знали, що людей, які би приймали участь в цій Раді, може взагалі не бути».

– Представник НУО

22%

опитаних переміщених ДГ відзначили, що вони мають певні труднощі з участю в соціальних/політичних групах чи громадських заходах.

7%

опитаних переміщених ДГ повідомили про свою активну участь у соціальних/політичних групах чи заходах у громаді

СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ

ВІДНОСИНИ В ГРОМАДІ

Результати профілювання ВПО вказують на доволі позитивне сприйняття респондентами відносин між ВПО та приймаючою громадою. Як показано на Рисунку 13, більшість ДГ ВПО (70%) вказали на 'відносно хороші' чи 'дуже хороші' відносини між переміщеними та непереміщеними ДГ; майже половина усіх опитаних непереміщених ДГ (45%) також назвали відносини 'відносно хорошими' чи 'дуже хорошими'.

Проте рівень соціальної згуртованості та відносин у громаді може бути складно оцінити. Було здійснено чимало спроб дослідити, як сприймають свої відносини ВПО та приймаючі громади в Україні. Згідно з висновками загальнонаціонального дослідження SHARP 2023, 14% респондентів відчували або були свідками напруження у відносинах між ВПО та жителями приймаючої громади.²⁷ Однак існують регіональні відмінності у відчутті соціальної напруженості. Запропонувавши респондентам оцінити рівень напруженості між ВПО та приймаючою громадою за шкалою від 1 до 10, SHARP 2023 отримали у Львівській області бал, який був найвищим по всій країні (3.7).²⁸ Крім того, результати дослідження MOM за 2023 рік свідчать, що статус переміщення може зумовлювати дискримінаційне ставлення до переміщених людей.²⁹ Приблизно чверть опитаних переміщених та непереміщених ДГ у Червоноградській громаді назвали відносини 'задовільними' (23% і 31% відповідно). Крім того, 18% жителів приймаючої громади відповіли, що вони не знають чи не бажають відповідати. Це може свідчити про те, що ДГ або не спілкувалися з переміщеними людьми, або їм некомфортно ділитися цією інформацією.

На питання про те, які чинники позитивно впливають на рівень соціальної згуртованості у Червоноградській громаді, як переміщені, так і непереміщені ДГ, що взяли участь у опитуванні, відповіли майже однаково. Як ВПО (61%), так і місцеві жителі (45%) відзначили у якості важливого чинника почуття довіри між жителями громади незалежно від статусу переміщення. Крім того, і ВПО (38%), і місцеві жителі (45%) також зазначили серед ключових чинників для посилення згуртованості у громаді бажання обох груп спілкуватися.

Натомість відповіді обох груп про чинники, що негативно впливають на соціальну згуртованість, відрізнялися. Зокрема, переміщені ДГ зазначали, що до погіршення відносин призвела відсутність почуття довіри між ВПО та непереміщеним населенням (18%). Також негативним фактором впливу на відносини переміщені ДГ зазначали різні мови, якими спілкуються ВПО та місцеві жителі (17%), що вказує на сприйняття російської мови спілкування у якості чинника, який зумовлює напруженість. Додатково опитані ДГ приймаючої громади вказали на недостатню проактивність ВПО у пошуку роботи (20%) та відсутність почуття довіри та солідарності (19%) у якості

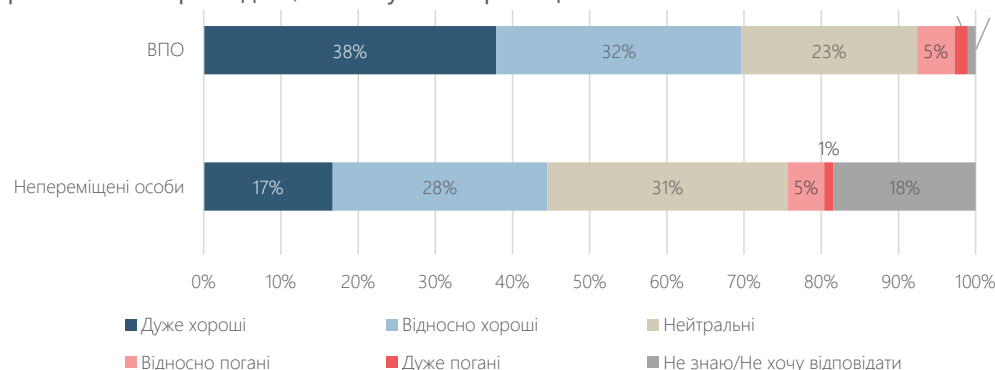
чинників, які негативно впливають на відносини у громаді.

"...звичайно, конфлікти бувають, особливо на фоні російської мови. Зі сторони приймаючої громади це неприйнятно".

– Представник місцевої влади

Як підкреслювали місцеві експерти під час спільної аналітичної сесії, проведення спільних культурних та соціальних заходів для переміщених і непереміщених людей у громаді може зміцнити довіру між групами та сприяти посиленню згуртованості у громаді.

Рисунок 13: % домогосподарств за рівнем сприйняття відносин між ВПО і приймаючою громадою, за статусом переміщення

15%

переміщених ДГ відчували дискримінацію через їхній статус ВПО

КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ

1. Міжнародна організація з міграції (МОМ). [DTM Україна — Звіт про повернення населення в Україні — Загальне опитування населення. Раунд 15 \(листопад – грудень 2023 року\)](#), 8 лютого 2024 р., МОМ, Україна.
2. Там само.
3. Міжнародна організація з міграції (МОМ). [DTM Україна — Базова територіальна оцінка \(районний рівень\) — Раунд 31 \(грудень 2023 року\)](#), 16 січня 2024 р., МОМ, Україна.
4. Єднання заради дії. [На Львівщині об'єднують зусилля, щоб ефективно долати проблеми переселенців](#), січень 2024 р.
5. За даними Львівської обласної військової адміністрації.
6. Червоноградська міська рада. [Стратегія розвитку Червоноградської територіальної громади до 2027 року: Профіль Червоноградської територіальної громади \(проект\)](#), 2021 р.
7. Червоноградська міська рада. [Червоноградська територіальна громада: Інвестиційний паспорт](#), лютий 2022 р.
8. Червоноградська міська рада. [Стратегія розвитку Червоноградської територіальної громади до 2027 року: Профіль Червоноградської територіальної громади \(проект\)](#), 2021 р.
9. Червоноградська міська рада. [Червоноградська територіальна громада: Інвестиційний паспорт](#), лютий 2022 р.
10. За даними Основного національного переліку МТП Кластеру CCCM в Україні.
11. Данська рада у справах біженців. [Інструмент моніторингу у сфері захисту](#), листопад 2023 р. (англійською)
12. Данська рада у справах біженців. Висновки щодо соціальної згуртованості та інтеграції у Львівській області, 2023 р. (англійською)
13. Червоноградська міська рада. [Стратегія розвитку Червоноградської територіальної громади до 2027 року: Профіль Червоноградської територіальної громади \(проект\)](#), 2021 р.
14. Державна служба зайнятості. [Попит та пропозиція на зареєстрованому ринку праці Львівської області у січні-листопаді 2023 р.](#)
15. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. [На Львівщині вдалося забезпечити роботою понад 1600 переселенців](#). Дані з відкритих джерел, доступні станом на січень 2024 р.
16. Червоноградська міська рада. [Стратегія розвитку Червоноградської територіальної громади до 2027 року: Профіль Червоноградської територіальної громади \(проект\)](#), 2021 р.
17. Міністерство аграрної політики та продовольства України. [В Україні розпочались жнива](#). Дані з відкритих джерел, доступні станом на січень 2024 р.

18. Червоноградська міська рада. [Червоноградська територіальна громада: Інвестиційний паспорт](#), лютий 2022 р.
19. Програма ООН з розвитку (ПРООН), [Оцінка впливу війни на людей](#), 12 червня 2023 р.
20. Суспільство і довкілля. [Повернутись додому: Експрес-картування потреб та очікувань ВПО у Львівській області](#), червень 2022р.
21. Міністерство соціальної політики України. [3 серпня виплати допомоги внутрішньо переміщеним особам будуть здійснюватися після 15 та 28 числа кожного місяця](#). Дані з відкритих джерел, доступні станом на січень 2024 р.
22. Держстат України, [Середні споживчі ціни на товари \(послуги\)](#). Дані з відкритих джерел, доступні станом на січень 2024 р.
23. Суспільство і довкілля. [Повернутись додому: Експрес-картування потреб та очікувань ВПО у Львівській області](#), червень 2022 р.
24. Відповідно до Статті 811 Цивільного кодексу України, договори оренди, укладені в письмовій формі, є чинними без нотаріального посвідчення.
25. Світовий банк. [Оновлені дані щодо розвитку гуманітарної ситуації в Україні](#), 1 травня 2023 р. (англійською)
26. Міжнародна організація з міграції (МОМ). [DTM Україна — Тематичний огляд — Соціальна згуртованість та суспільна довіра — Загальне опитування населення. Раунд 14 \(вересень – жовтень 2023 року\)](#). 14 грудня 2023 р., МОМ, Україна.
27. SeeD. [Дослідження SHARP: Оцінка соціальної згуртованості, стійкості та потреб людей в Україні в умовах повномасштабного вторгнення — 2 хвиля \(2023 рік\)](#), січень 2024 р. (англійською)
28. Там само.
29. Міжнародна організація з міграції (МОМ). [DTM Україна — Тематичний огляд — Соціальна згуртованість та суспільна довіра — Загальне опитування населення. Раунд 14 \(вересень – жовтень 2023 року\)](#). 14 грудня 2023 р., МОМ, Україна

ПРО ІНІЦІАТИВУ REACH

Ініціатива REACH сприяє розробці інформаційних інструментів та продуктів, які підвищують спроможність суб'єктів гуманітарної діяльності ухвалювати рішення на основі фактичних даних у контекстах надзвичайних ситуацій, відновлення та розвитку. Методології, які використовує REACH, охоплюють збір первинних даних і глибинний аналіз, а вся діяльність здійснюється через механізми міжвідомчої координації гуманітарної допомоги. REACH - це спільна ініціатива організацій IMPACT Initiatives, ACTED і Навчального та науково-дослідного інституту - Програми ООН з використання супутникової інформації в оперативних цілях (UNITAR-UNOSAT).